

In memoriam

Vilenka Jakac-Bizjak (1950–2023), pomočnica ravnatelja in programska direktorica Narodne in univerzitetne knjižnice v obdobju 1993–2002

Eva Kodrič Dačić

UDK 929Jakac-Bizjak V.

DOI <https://doi.org/10.55741/knj.67.1-2.8>

Knjižničarstvo ni bil njen po-klic, vsaj tako je vedno trdila. Potem, ko je bila do leta 1979 zaposlena na ZRC SAZU, naj bi v NUK prevedrila le nekaj let. Začasno je preraslo v stalno, bibliotekarstvo pa v njeno kariero. Delo v NUK je začela v Oddelku za dopolnjevanje knjižničnega gradiva. Leta 1984 je postala vodja Oddelka za delo z uporabniki, ki ga je vodila do leta 1993. Tega leta je postala pomočnica ravnatelja in leta 1997 programska direktorica knjižnice. Leta 2002 je ponovno prevzela vodenje področja dela z uporabniki, od leta 2003 do 2005 pa je bila svetovalka za visokošolske in specialne knjižnice v Centru za razvoj knjižnic.

Leta 2006 je postala direktorica Knjižnice Otona Župančiča in poskrbela za selitev knjižnice v nove prostore. Obdobje strokovnega vodenja Narodne in univerzitetne knjižnice je predstavljalo vrh njene strokovne kariere. Njen čas je sovpadal z enim najbolj dinamičnih obdobij razvoja knjižnice. Osamosvojitve Slovenije in z njo povezana izguba jugoslovanskega obveznega izvoda ter strokovnih povezav, približevanje Evropski uniji, sprejem zakona o financiranju gradnje nove knjižnične stavbe in Zakona o knjižničarstvu, avtomatizacija postopkov obdelave gradiva in prehod v digitalno okolje, selitve gradiva in oddelkov knjižnice zaradi pomanjkanja prostora ter menjava generacij so zahtevali proaktivne in premišljene strokovne poteze, predvsem pa razumevanje poslanstva knjižnice. Vilenka Jakac-Bizjak je bila zadnja izmed vodstvenih delavcev knjižnice, ki je razumela in udejanjala bibliotekarstvo na humanistični platformi in bila zvesta

naslednica najprodornejšima ravnateljema knjižnice, Mirku Ruplu in Branku Berčiču.

Pod njenim strokovnim vodstvom je knjižnica utrdila avtomatizirano obdelavo gradiva in samozavestno vstopila v digitalno okolje. Na področju razvijanja strokovnih osnov vzajemnega kataloga je knjižnica od leta 1998 razvijala projekt normativne kontrole, v okviru katerega so nastali prevodi Smernic za normativne in napotilne vpise ter Smernic za normativne predmetne in napotilne vpise. Knjižnica je objavljala prevode standardov ISBD, priročnik za UNIMARC in uvod v UNIMARC. Leta 2000 je izdala nov priročnik za katalogizacijo PREKAT ter leto kasneje priročnik za določanje značnic ZNAČKA. Na področju vsebinske obdelave se je odločila za nakup in prevod *The Master Reference File to the UDC* in leta 2002 izdala Splošni slovenski geslovník.

Vilenka Jakac-Bizjak je bila med prvimi, ki je razmišljala o vplivu digitalizacije, to je ustvarjanja splošno dostopnih kopij, na vrednost originalov, ki jih hrani nacionalna knjižnica. Ob tem je opozarjala, da so za slovensko kulturo internetne povezave, brez obstoja slovenskih digitalnih vsebin, le avtoceste v puščave. Z njeno podporo in na njeno iniciativo so nastali prvi slovenski projekti digitalizacije gradiva (digitalizacija srednjeveških rokopisov iz Kopitarjeve knjižnice, digitalizacija zbirke portretov znanih Slovencev, digitalizacija starega matičnega kataloga, elektronsko čiščenje vinilnih plošč), retrokonverzije katalogov (retrokonverzija listkovnih katalogov NUK do 1988), projekt zajemanja in hranjenja spletnih publikacij in ne nazadnje tudi prve spletne strani knjižnice. V njenem obdobju je slovenska nacionalna bibliografija prvič izšla v elektronski obliki, bibliografski zapisi slovenskih publikacij pa so s podpisom pogodbe z OCLC vstopili v največji svetovni katalog WorldCat.

Osamosvojitve Slovenije je zahtevala nove rešitve tudi na področju mednarodne bibliografske kontrole. Po vzpostavitvi slovenske agencije za ISBN leta 1992 je bil v obdobju njenega strokovnega vodenja leta 1993 v knjižnici vzpostavljen še ISSN center Slovenija, za dodeljevanje mednarodnih standardnih številok slovenskim serijskim publikacijam, leta 1999 pa podpisana pogodba o vključitvi Slovenije v mednarodni sistem številčenja glasbenih tiskov ISMN. Knjižnico je tudi sicer na široko odprla mednarodnemu sodelovanju. Zavedala se je, da je bibliotekarstvo univerzalna stroka in da knjižnica v ozkih slovenskih okvirih ne bo mogla vzdrževati razvojnega zagona. Knjižnica se je v tem obdobju vključila v konzorcij evropskih znanstvenih knjižnic Consortium of European Research Libraries – CERL, v European Library Automation Group – ELAG ter v informacijski servis nacionalnih knjižnic GABRIEL. V mednarodno okolje je posegala tudi neposredno kot članica European Commission on Preservation and Access (ECPA), kot članica izvršnega odbora konference evropskih nacionalnih knjižnic

(CENL), predstavnica nacionalnih knjižnic držav Vzhodne in Centralne Evrope v upravnem odboru projektov evropskih nacionalnih knjižnic (COBRA) ter kot članica izvršnega odbora informacijskega servisa nacionalnih knjižnic (GABRIEL). Poleg tega je bila članica komiteja nacionalnih knjižnic pri IFLI ter nacionalna predstavnica slovanskih knjižnic v mednarodni organizaciji Blue Shield.

K delovanju v mednarodnem okolju je spodbujala tudi svoje bibliotekarske kolege. Zavedala se je, da se vrednost institucije meri z znanjem in strokovnim ugledom njenih zaposlenih. Zato je knjižnica v tem obdobju podpirala njihove doktorske, magistrske in dodiplomske študije, spodbujala razvojne projekte ter objavlanje publikacij. V času njenega strokovnega vodenja je knjižnica poleg že omenjenih priročnikov in prevodov redno izdajala zbornike, kataloge, promocijsko gradivo in vrsto periodičnih publikacij. Med pomembnejšimi publikacijami so bili priročnik za izločanje in odpis knjižničnega gradiva, priročnik za gradnjo in opremljanje knjižnic, priročnik za uporabnike ISMN, terminološka slovarja in druge. V okviru razvojnih domačih in mednarodnih projektov je treba, poleg projektov, namenjenih vključevanju knjižnice v elektronsko okolje, omeniti še vzpostavitev virtualne knjižnice za bibliotekarstvo INFOLIB, razvoj podatkovne zbirke Razvid javnih knjižnic, sodelovanje v mednarodnem projektu knjižnične statistike LIBECON2000, razvoj knjižnične dejavnosti za slepe in slabovidne uporabnike javnih knjižnic, na področju kulturne dediščine pa razvoj novih metod za konzerviranje papirja in pergamenta, lasersko čiščenje papirja in pergamenta, določanje avtorske značnice za rokopisno gradivo LEAF ter popis nemških fondov v slovenskih knjižnicah. Med temeljnimi znanstvenimi projekti je treba izpostaviti podporo delu bibliotekarske terminološke komisije. S tem v zvezi je knjižnica organizirala različna mednarodna in domača strokovna posvetovanja in srečanja: znanstveni sestanek o bibliotekarskih terminoloških slovarjih, delovno srečanje upravnega organa COBRA Forum, posvetovanja specialnih knjižnic, letno srečanje nacionalnih članov sistema ISBN in druga.

Ne nazadnje izstopa obdobje njenega strokovnega vodenja že na prvi pogled z grafično oblikovanimi in tiskanimi letnimi poročili knjižnice. Spremembam v zunanem okolju je sledila tudi notranja organizacija knjižnice. Vzpostavljen je bil Informacijski in referalni center za promocijo informacijskih virov na strežniku za CD-ROM-e in za promocijo uporabe elektronskih časopisov, oddelek za avdiovizualno gradivo, zbirka posebnega gradiva ter Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope. Enota za razvoj knjižničarstva se je preoblikovala v tri samostojne centre: Državno matično službo za knjižničarstvo, prvič zasedeno s svetovalci za vse vrste knjižnic, izobraževalni center ter center za bibliotekarske raziskave in razvoj z informacijskim centrom za bibliotekarstvo. Največji izziv pa je bila gotovo selitev fondov knjižnice iz dislociranih skladišč in prenatrpane Plečnikove stavbe na Turjaški ulici v nove skladiščne prostore na Leskoškovi.

600.000 preseljenih enot gradiva iz dislociranih skladišč in Plečnikove stavbe v nova skladišča na Leskoškovi je do danes največja selitev knjižničnega gradiva v Sloveniji sploh.

Neuspešna pa so bila njena prizadevanja za novo zgradbo. V želji, da bi ozavečila javnost o pomenu nacionalne knjižnice kot konstitutivne nacionalne institucije in pospešila gradnjo nove stavbe, je objavila vrsto poljudnih in strokovnih prispevkov o knjižnici. Žal zaman, saj je na koncu tudi sama resignirano ugotavljala, da Slovencem za nacionalne simbole ni mar.

Po premestitvi v Center za razvoj knjižnic je delovala kot svetovalka za visokošolske in specialne knjižnice in koordinirala projekt prvega celostnega pregleda razvitosti slovenskih knjižnic v okviru ugotavljanja izpolnjevanja pogojev za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. V razvoj slovenskega knjižničarstva je posegala tudi neposredno. Bila je članica Nacionalnega sveta za knjižničarstvo, članica Komisije za informacijsko infrastrukturo na Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport, predsednica Koordinacijskega sveta za vsebinska vprašanja gradnje Univerzitetne knjižnice Ljubljana in predsednica Kalanovega sklada pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije. Leta 1997 je prejela Čopovo diplomo, leta 2003 pa nagrado Kalanovega sklada za prispevka, ki sta bila objavljena v uglednih tujih publikacijah (geslo o slovenski nacionalni knjižnici v Encyclopedia of Library and Information Science in pregled nemških historičnih fondov v slovenskih knjižnicah, objavljen v Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa).

Njena energija in primorski temperament sta bila marsikdaj hud izziv za sodelavce, vendar zmagovalna kombinacija pri uveljavljanju strokovnih rešitev. Z današnje perspektive je obdobje njenega strokovnega vodenja gotovo eden od viškov v razvoju Narodne in univerzitetne knjižnice.

Eva Kodrič-Dačić

Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana
e-naslov: eva.kodric-dacic@nuk.uni-lj.si